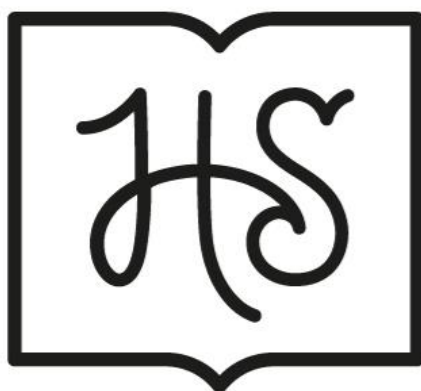

HISTORIA SCHOLASTICA

2/2017

Ročník / Volume 3

Praha / Prague 2017

Historia scholastica

Č. / No. 2/2017

Roč. / Vol. 3

Redakční rada / Editorial Board

Vedoucí redaktor / Editor-in-chief: doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Zástupce vedoucího redaktora / Deputy Editor: PhDr. Markéta Pánková (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc. (Univerzita Pardubice)

Prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc. (Univerzita Pardubice)

Doc. PhDr. Růžena Váňová, CSc. (Filosofická fakulta University Karlovy v Praze)

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze a Akademie věd ČR)

PhDr. Dana Kasperová, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Mgr. Magdaléna Šustová (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Mezinárodní redakční rada / International Editorial Board

Prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., dr.h.c. (Historický ústav Akademie věd ČR)

Prof. Dr. Jürgen Oelkers (Emeritus Professor Universität Zürich)

Prof. Dr. András Németh (Eötvös Loránd Tudományegyetem Budapest)

Prof. Dr. Simonetta Polenghi, Ph.D. (Università Cattolica del Sacro Cuore Milano)

Prof. Dr. Andreas Hoffmann-Ocon (Pädagogische Hochschule Zürich)

Prof. Dr. Edvard Protner (Univerza v Mariboru)

Prof. Dr. Eva Matthes (Universität Augsburg)

Prof. Dr. Dr.h.c. Ehrenhard Skiera (Univ. Prof. a.D. Europa-Universität Flensburg)

Prof. PhDr. Blanka Kudláčová, Ph.D. (Trnavská univerzita v Trnavě)

Prof. Dr. Gerald Grimm (Universität Klagenfurt)

Prof. Andreas Fritsch (Deutsche Comenius Gesellschaft)

Dr. Marta Brunelli, Ph.D. (University of Macerata)

Výkonný redaktor / Executive Editor: Mgr. Karel Ouroda, Ph.D., Mgr. Lucie Krausová (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Vydavatel / Publisher:

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského

Valdštejnská 20, 118 00 Praha 1, www.npmk.cz

IČ 61387169

ISSN 2336-680X

Časopis Historia scholastica vychází 2x ročně.

Toto číslo vyšlo 31. prosince 2017.

Časopis **Historia scholastica** je zařazen do mezinárodních vědeckých databází Ulrich's a EBSCO.

Obsah

ÚVODNÍK Tomáš KASPER Markéta PÁNKOVÁ Dana KASPEROVÁ	1
STUDIE: K antickým kořenům pojetí humanity (<i>Humanitas</i> před Komenským) Martin STEINER	3
Pojetí humanity v edukační koncepci J. A. Komenského jako příspěvek k lidské budoucnosti Jana PŘÍVRATSKÁ a Vladimír PŘÍVRATSKÝ	17
Vznik obchodní akademie v Kolíně a výstavba reprezentativní budovy Hana ŠLOUFOVÁ KUČEROVÁ	23
Polské školství regionu Těšínského Slezska v 19. a na počátku 20. století Lucie ZORMANOVÁ	42
Úsilie o zachovanie akademickej autonómie na Slovenskej univerzite v období Slovenskej republiky 1939–1945 Janka ŠTULRAJTEROVÁ	54
Výchovná činnosť saleziánok na Slovensku 1940–1990 Adriana SARKÖZYOVÁ	69
K významu sdílení osobní minulosti pro narativní identitu Magda NIŠPONSKÁ	79
VARIA: Vzpomínky Vojmíra Srdečného na studentské oběti nacismu	95
Pavel Kohn a jeho vzpomínky na vzdělávání v období protektorátu a v době poválečné	98
Svědectví holocaustu – vzpomínky Helgy Hoškové	102
Těžké roky v gulagu a návrat do vlasti. Vzpomínky Věry Sosnarové	106

Vzpomínky Jiřího Zajíce na činnost skautů a aktivity tzv. skryté církve v době normalizace	111
DISKUZE:	116
Pedagogická knihovna J. A. Komenského Magda JUNKOVÁ	
REPORT:	128
11. sjezd českých historiků. Profesní setkání historiček a historiků ČR, Olomouc, 13.–15. 9. 2017 Magdaléna ŠUSTOVÁ	
Výstava „Jsem Jehuda Bacon. Holocaust a poválečná doba očima izraelského malíře českého původu“ v Národním pedagogickém muzeu a knihovně J. A. Komenského Lenka LAJSKOVÁ a kol.	130
„Toho už jsme někde viděli.“ Zpráva o jedné originální a úspěšné výstavě Karel RÝDL	132
RECENZE:	135
Pieter J. Goedhart – Jan C. Henneman – Hans van der Linde: Comenius en Naarden: Historische schets van het Comenius Museum en Mausoleum in Naarden. Komenský a Naarden: Nástin historie vzniku Muzea a Mauzolea J. A. Komenského v Naardenu Magdaléna ŠUSTOVÁ	
Jan Šimek: Historie školních budov: od tereziánských reforem po současnost Růžena VÁŇOVÁ	137

Vznik obchodní akademie v Kolíně a výstavba reprezentativní budovy

Hana ŠLOUFOVÁ KUČEROVÁ

ARTICLE INFO

Article history:

Received 4 August 2017

Accepted 10 November 2017

Available online 31
December 2017

Keywords:

Business academy,
education in Austrian-
Hungarian Empire,
education of the first
Czechoslovak Republic,
architecture, city of
Kolín, distinguished
personalities from the
city of Kolín

H. Šloufová Kučerová
Bělehradská 1908/36 •
120 00, Praha 2
Česká republika •
anahrecuk@centrum.cz

ABSTRACT

The origin of the business academy in the Czech city of Kolín and a construction of its representative building

This study deals with a birth and development of a business education in the city of Kolín from the end of the 19th century up to the times of the first Czechoslovak Republic. The development of this education in mentioned regional city is placed in a wider context of business education in Austrian-Hungarian Empire as well as after the year 1918. The first business school was established in the city of Kolín in 1894. Two years later was created a separate two-class school for boys and girls with day-to-day education and a larger pupil capacity. From 1909 the first official steps to establish a business academy were taken. This school soon became the most important and largest Cologne educational institution, and the number of pupils grew steadily. In 1922 a narrower competition for a new campus was announced and a joint project of Professor Jan Mayer from the town of Kolín and Prague architect Vilém Kvasnička came out winning. In the assessment, the emphasis was placed on urban aspects – the building was to become one of the key elements of the regulatory plan of the newly-developed Kutná Hora's suburbs. The designed school complex, divided into two parts of a block form, is dominated by a slender tower of an unusual shape, which has become an important feature of a new residential neighborhood.

Úvod

Rozvoj odborného a zejména obchodního školství byl v poslední třetině 19. století demonstrován mimo jiné na výstavbě reprezentativních školních budov. Nejinak tomu bylo v případě obchodní školy v Kolíně.

Přijíždíte-li do středočeského města Kolín od Kouřimi, bezprostředně za nemocničním komplexem spatříte rozsáhlou školní budovu, jejíž výrazná štíhlá věž vytváří vedle chrámu sv. Bartoloměje jednu z hlavních dominant města. Nepřehlédnutelná je i sgrafitová výzdoba fasády s tematikou obchodu a peněžnictví. Dnes budova slouží zdejšímu gymnáziu, ovšem před téměř sto lety byla vybudována pro nově založenou obchodní akademii. Vznik obchodního školství byl projevem snahy mnoha představitelů města a výrazných regionálních osobností o rozvoj obce a výstavba moderní budovy představovala symbolické vyvrcholení jejich ambic.

Následující studie se zabývá zevrubně celým procesem rozvoje obchodního školství v Kolíně a též vznikem výše uvedené budovy od prvních návrhů přes vypsání architektonické soutěže až po konečnou realizaci, včetně reakcí veřejnosti na vzhled a účelnost stavby. V úvodu je stručně shrnut vznik a vývoj obchodního školství v monarchii a následně i za samostatné Československé republiky. Pozornost je věnována zejména vlivu obchodních grémií při vytváření a fungování obchodního školství a právnímu postavení obchodních škol, tzv. „právu veřejnosti“. Jako důležité aspekty jsou rovněž sledovány problémy unifikace systému školních ústavů či tendence k jejich zestátnování.¹

Stěžejní část studie analyzuje vývoj obchodního školství ve městě Kolíně, tedy v jednom z menších regionálních center, které v dané době procházelo poměrně dynamickým růstem co do počtu obyvatel, stavebního rozvoje i rozmachu průmyslu. Výklad postihuje celý proces vzniku kolínského ústavu od první večerní pokračovací školy přes školu samostatnou až po kýženu obchodní akademii. Je přitom veden otázkami: Jaké důvody vedly ke vzniku zdejší obchodní akademie? Které osobnosti a instituce se zasloužily o vznik obchodního školství a jakou roli sehrála obecní samospráva? Jak byla škola finančně zajištěna? Kdy získala právo veřejnosti?

Závěrečná část článku je pak věnována snahám o výstavbu nové školní budovy. Jakým způsobem vznikly architektonické plány? Kdo stavbu financoval? Jaký byl zájem angažované veřejnosti o tento projekt? Jak byla hodnocena výsledná podoba budovy? To je jen několik otázek, které bude následující text řešit.

Studie vychází především z regionálních pramenů, které jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Kolíně, z dobových příruček a z literatury zabývající se touto problematikou. K relevantním pramenům patří především fond Archiv města Kolína,² který poskytuje množství materiálů osvětlujících fungování městské správy (např. zápisy ze zasedání městské rady a obecního zastupitelstva). K vývoji kolínského školství jsou zde k dispozici knihy zápisů z jednání kuratoria obchodní školy a obchodní akademie.³ Použity byly samozřejmě i výroční zprávy obchodní školy (poté obchodní akademie), které se dochovaly v téměř kompletní řadě v knihovně SOkA Kolín.⁴ Pro orientaci v problematice jsou cenné též dobové publikace statistického a přehledového charakteru,⁵ katalogy živnostenských výstav⁶ nebo

¹Účelem tohoto shrnutí je pouze uvedení do dané problematiky, cílem není a ani nemůže být její celistvé postižení. Podrobněji viz např. *Almanach obchodního školství Československé republiky*. Praha: Výstavní výbor pro expozici obchodního školství na výstavě soudobé kultury v Československu, 1928; PAZOUŘEK, J. *Obchodní školství v republice Československé a jeho význam*. Praha: Prometheus, 1922; *Československá vlastivěda, díl X, Osvěta*. Praha: Sfinx, Bohumil Janda, 1931; nebo ŘÍHOVSKÝ, O. *Vývoj obchodního školství v českých zemích za Rakouska-Uherska a v prvních letech samostatného Československa*. Praha, 1997. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav hospodářských a sociálních dějin.

²Státní okresní archiv v Kolíně (dále SOkA Kolín), fond (dále f.) Archiv města Kolína (dále AM Kolín), bez inv. č.

³SOkA Kolín, f. Obchodní akademie Kolín, inv. č. 889 a 890.

⁴Srov. *Výroční zprávy obchodní školy (obchodní akademie) z let 1895–1939*, Kolín 1895–1939.

⁵*Almanach obchodního školství Československé republiky; Československá vlastivěda*.

⁶*Jubilejní výstava obvodu obchodního a živnostenské komory v Praze roku 1908, Úřední skupinový katalog číslo 4. Obchodní a živnostenské korporace*. Praha: Výkonný výbor výstav, 1908.

dobové úvahy o významu obchodního školství.⁷ Z prací vzniklých po roce 1989 stojí za zmínku diplomová práce Ondřeje Říhovského.⁸

Stručné shrnutí vývoje obchodního školství za Rakouska-Uherska a v období první republiky

Obchodní školství je jedním z nejmladších odvětví odborného školství u nás.⁹ Hlavní příčinou tohoto opoždění byla dlouho udržovaná představa, že obchodní úspěchy jsou výsledkem odvahy jedince, náhody a praktické výuky učně od mistra a že obchodu se tedy člověk učit nemusí. Na odborné znalosti se proto zdaleka nekladal takový důraz (Pazourek, 1922, s. 3). S prvními zmínkami o školním vzdělávání obchodního zaměření se v Rakousku setkáváme v období panování Marie Terezie, která vyzývala k zakládání obchodních škol.¹⁰ První škola zaměřená obchodním směrem byla založena ve Vídni v roce 1770. Jednalo se o státní obchodní dvouroční školu, nazvanou reálnou obchodní akademií. Šlo však pouze o „první vlaštovku“.¹¹ V období 18. století byla potřeba obchodního a průmyslového vzdělání vyplňována většinou pouze jednotlivými kurzy kamerálních věd, jejichž obsahem byly i některé z obchodních nauk.

Ve své většině probíhal zásadnější vývoj tohoto typu školství až ve století následujícím. V roce 1806 došlo k založení vyšší polytechnické školy v Praze, kde se konaly též přednášky obchodních předmětů. Obdobné „komerční oddělení“ se rozvíjelo i na technice brněnské.¹² Okolo poloviny 19. století se objevily intenzivní snahy některých obchodně zainteresovaných korporací a jednotlivců o zakládání soukromých obchodních učilišť, což úzce souviselo s tehdejšími rozvojem české ekonomiky,¹³ jehož jednotlivé faktory zvyšovaly i poptávku po kvalitně vzdělané pracovní síle v oblasti obchodu. Nezřídka to byly významné

⁷Mimo dále citované např. PAZOUREK, J. *Obchodní školství v republice Československé a jeho význam*. Praha: Prometheus, 1922.

⁸ŘÍHOVSKÝ, O. *Vývoj obchodního školství v českých zemích za Rakouska-Uherska a v prvních letech samostatného Československa*. Praha, 1997. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav hospodářských a sociálních dějin.

⁹K vývoji obchodního školství za Rakouska mimo dále citovaných děl srov. také ŠÍMA, A. Dějiny a nynější stav československého školství obchodního. In: *Almanach obchodního školství Československé republiky*. Praha: Výstavní výbor pro expozici obchodního školství na výstavě soudobé kultury v Československu, 1928, s. 31–38.

¹⁰Ke zřizování průmyslových škol vyzýval tzv. průmyslový patent ze dne 10. 1. 1751. K reálnému naplnění výzvy došlo až dvorním dekretem z 19. listopadu 1769, kterým bylo povoleno zřídit státní obchodní dvoutřídní školu ve Vídni. Srov. *Československá vlastivěda, díl X, Osvěta*. Praha: Sfinx, Bohumil Janda, 1931, s. 166–177.

¹¹Vídeňská obchodní akademie byla navíc v roce 1804 degradována na reálnou školu a výuka obchodních předmětů byla značně omezena. Srov. ŘEŽÁBEK, J. Vznik a vývoj obchodního školství v Rakousku. In: *Jubilejní výstava obvodu obchodního a živnostenské komory v Praze roku 1908, Úřední skupinový katalog číslo 4. Obchodní a živnostenské korporace*. Praha: Výkonný výbor výstav, 1908, s. 103–104.

¹²ŘÍHOVSKÝ, O. *Vývoj obchodního školství v českých zemích za Rakouska-Uherska a v prvních letech samostatného Československa*. Praha, 1997. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav hospodářských a sociálních dějin, s. 49. K vývoji technického školství viz EFMERTOVÁ, M. Technické (odborné) školství a další vědecké vzdělávací instituce. In: JAKUBEC, I. a Z. JINDRA. *Dějiny hospodářství českých zemí*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2007, s. 363–381. ISBN 80-246-1035-3.

¹³Rozvoj železniční sítě a s tím související rozmach hospodářství, celkové uvolnění života společnosti v souvislosti s vývojem politiky, prosazování akciových společností a podobně. Srov. JAKUBEC, I. a Z. JINDRA. *Dějiny hospodářství českých zemí*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2007, s. 77–362. ISBN 80-246-1035-3.

osobnosti průmyslu a obchodu, které si uvědomovaly pasivitu státu a začaly na tomto poli rozvíjet vlastní aktivity. Koncem roku 1848 došlo v Praze k založení soukromé německé obchodní školy, o dva roky později založilo pražské obchodní grémium nedělní školu pro kupecké učně. Významným přelomem bylo založení první obchodní akademie v Praze v roce 1856.¹⁴ Úspěchy absolventů v praxi vedly k tomu, že se tato škola stala vzorem pro mnoho pozdějších vyšších obchodních škol¹⁵ (Československá vlastivěda, s. 175). V šedesátých letech 19. století začaly jednotlivě vznikat i další ústavy tohoto typu.¹⁶

Český národní život se v oblasti průmyslu a obchodu začal projevovat až později, proto také zakládání obchodních škol s českým vyučovacím jazykem spadá ve své většině až do období sedmdesátých let 19. století. Důvodem byly především silné vazby mezi českou a německou ekonomikou a také rozsáhlé pracovní styky s německy mluvící cizinou. Avšak rozmach české ekonomiky si nakonec vynutil rozvoj obchodního školství s českým vyučovacím jazykem. V tomto ohledu bylo zásadním zlomem založení první samostatné Československé obchodní akademie v roce 1872. Vznik této školy úzce souvisel s prosazením pražského obchodnického spolku Merkur do čela pražského obchodního grémia, který se stal základním kamenem rozvoje českého veřejného obchodního školství. Způsob založení této obchodní akademie, jejího financování i vedení byly skvělými příklady pro budoucí rozvoj českého obchodního školství. Navíc na škole pedagogicky působila celá řada významných osobností.¹⁷

V osmdesátých a devadesátých letech 19. století se začal projevovat zvýšený zájem o obchodní školství i mimo samotnou Prahu. Tehdy vznikly obchodní akademie v Chrudimi, Brně, Hradci Králové a Plzni. První obchodní akademie na Moravě byla založena v roce 1894 v Prostějově.¹⁸ Rozvoj obchodního školství souvisel do jisté míry i s tím, že absolventům bylo

¹⁴Ke zřízení školy došlo z podnětu místního obchodnictva. Původně šlo o školu dvoutřídní, koncem sedmdesátých let 19. století pak byla rozšířena na trojtřídní. 14. března 1866 byl škole udělen titul Pražská obchodní škola. Vyučovacím jazykem zde byla němčina. Srov. Vývoj průmyslového a obchodního školství českého I. In: *Kolínské listy* (roč. XII, č. 35, 26. srpna 1911), nepaginováno.

¹⁵ŘÍHOVSKÝ, O. *Vývoj obchodního školství v českých zemích za Rakouska-Uherska a v prvních letech samostatného Československa*. Praha, 1997. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav hospodářských a sociálních dějin, s. 50–52.

¹⁶Např. německá obchodní škola v Liberci (1863), česká soukromá obchodní škola v Praze (1868) a ve stejném roce i německá obchodní škola v České Lípě. První moravská obchodní škola v Brně vznikla 1869. Srov. ŘEŽÁBEK, J. Vznik a vývoj obchodního školství v Rakousku. In: *Jubilejní výstava obvodu obchodního a živnostenské komory v Praze roku 1908, Úřední skupinový katalog číslo 4. Obchodní a živnostenské korporace*. Praha: Výkonný výbor výstav, 1908, s. 105–106.

¹⁷Srov. Vývoj průmyslového a obchodního školství českého II. In: *Kolínské listy* (roč. XII, č. 36, 2. 9. 1911), nepaginováno; ŘEŽÁBEK, J. Československá obchodní akademie. In: *Jubilejní výstava obvodu obchodního a živnostenské komory v Praze roku 1908, Úřední skupinový katalog číslo 4. Obchodní a živnostenské korporace*. Praha: Výkonný výbor výstav, 1908, s. 125–127; ŘÍHOVSKÝ, O. *Vývoj obchodního školství v českých zemích za Rakouska-Uherska a v prvních letech samostatného Československa*. Praha, 1997. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav hospodářských a sociálních dějin, s. 53–61.

¹⁸Vývoj průmyslového a obchodního školství českého III. In: *Kolínské listy* (roč. XII, č. 37, 9. 9. 1911), nepaginováno. Srov. také ŘEŽÁBEK, J. Vznik a vývoj obchodního školství v Rakousku. In: *Jubilejní výstava obvodu obchodního a živnostenské komory v Praze roku 1908, Úřední skupinový katalog číslo 4. Obchodní a živnostenské korporace*. Praha: Výkonný výbor výstav, 1908, s. 121–122.

přiznáno právo na jednoroční dobrovolnou vojenskou službu.¹⁹ Na počátku dvacátého století bylo obchodní školství již oborem etablovaným, dále se úspěšně rozvíjejícím a také velmi oblíbeným. V této době začalo docházet k intenzivnějším kontaktům mezi jednotlivými školami. Jednou z vůdčích osobností oboru se stal František Trmal, který svou učitelskou dráhu započal na obchodní škole v Kolíně.²⁰ V této době byly zakládány obchodní školy a akademie už i v oblastech, které nebyly počítány mezi významná česká ekonomická a hospodářská centra. Postupně vzrůstala i péče o dívčí obchodní školství. Do roku 1918 u nás bylo založeno devět českých a sedm německých obchodních akademií, dále dvacet sedm českých a osmnáct německých obchodních dvoutřídních škol.²¹

Po roce 1918 se obchodní školství dál utěšeně rozvíjelo (společně s vědomím nezbytnosti vzdělání pro zdárný rozvoj průmyslu), vzrůstal počet obchodních akademií na území nové republiky i počet studentů a studentek. Důkazem zájmu veřejnosti byly i mnohé debaty, které se vedly o důležitosti obchodního školství.²² Jedním z faktorů rozvoje byla i skutečnost, že stát na sebe postupně přebíral část nákladů. Výrazně také pomáhal i sociálně slabým studentům²³ a přímo i nepřímo se podílel na vzniku moderních školních budov, které byly stavěny dle nových požadavků. Celková investice na budovy obchodních škol dosáhla v prvních osmi letech existence nového státu 53 079 241 Kč. Z tehdy existujících 140 obchodních škol nejrozličnějšího typu jich 65 bylo umístěno ve vlastních budovách, z nichž 37 vzniklo po první světové válce.²⁴

Konečně bylo také vyřešeno právní postavení obchodních škol. Do té doby platil zákon z 27. června 1850 (s pozdějšími novelami), který ovšem obsahoval pouze směrnice týkající se soukromého vyučování.²⁵ Až do dvacátých let minulého století proto mohly školy, jež nebyly státem vydržované, vydávat státem uznaná vysvědčení pouze tehdy, bylo-li jim přiručeno tzv. právo veřejnosti. S tímto právem však na druhou stranu souvisel mimo jiné i státní dozor a schvalování osob na postech ředitelů i pedagogického sboru. Právo veřejnosti bylo rozšířeno na všechny školy, ať už byly vydržovány na náklady státu, nebo veřejnoprávními

¹⁹Na obchodní školy se začali často hlásit i žáci, kteří neměli v úmyslu se věnovat v budoucnu dráze obchodu, ale jen proto, že dvouleté studium jim zaručilo tuto významnou výhodu. Viz HORÁK, F. Vývoj a stav obchodního školství v Československé republice. In: *Mladý živnostník* (roč. I, č. 2, 15. 10. 1921), s. 1.

²⁰ŘÍHOVSKÝ, O. *Vývoj obchodního školství v českých zemích za Rakouska-Uherska a v prvních letech samostatného Československa*. Praha, 1997. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav hospodářských a sociálních dějin, s. 67–68.

²¹Srov. tamtéž, s. 67–74. K celkovému vývoji obchodního školství před rokem 1918 srov. *Československá vlastivěda, díl X, Osvěta*. Praha: Sfinx, Bohumil Janda, 1931, s. 166–177.

²²Srov. např. PAZOUŘEK, J. *Obchodní školství v republice Československé a jeho význam*. Praha: Prometheus, 1922; KERNER, J. Obchodní školství v republice Československé. In: *Průvodce po výstavě obchodního školství moravského*. Kroměříž: Veřejná obchodní škola, 1925, s. 11–14; HORÁK, F. Vývoj a stav obchodního školství v republice. In: *Mladý živnostník*, s. 1–2; HORÁK, F. Historie pokračovacího a živnostenského školství. In: *Mladý Živnostník* (roč. II, č. 6, 17. 12. 1922), s. 1.

²³Sociální péče o studentstvo. In: *Almanach obchodního školství Československé republiky*, Praha: Výstavní výbor pro expozici obchodního školství na výstavě soudobé kultury v Československu, 1928, s. 103–104.

²⁴K požadavkům na moderní školní budovu pro obchodní školu či akademii srov. UHL, K. Umístění a zařízení československého obchodního školství. In: *Almanach obchodního školství Československé republiky*. Praha: Výstavní výbor pro expozici obchodního školství na výstavě soudobé kultury v Československu, 1928, s. 62–72; ŠÍMA, A. Dějiny a nynější stav československého školství obchodního. Tamtéž, s. 39.

²⁵Provizorní zákon o soukromém vyučování ze dne 27. června 1850, říšský zákon č. 309.

korporacemi, až zákony z let 1920 a 1922.²⁶ Hned na začátku první republiky tak došlo k začlenění obchodního školství do státní organizace formou zákona a zároveň k jeho finančnímu zajištění. Nestátní učiliště byla udržována kuratorii (kuratoria mohla být zřizována podle zákona z února 1922 i při státních obchodních učilištích.) Došlo tak k unifikaci systému obchodních škol.²⁷ Prvorepublikovou strukturu obchodního školství lze shrnout takto: obchodní akademie (nejvyšší stupeň), obchodní školy, jednoroční obchodní kurzy a (výjimečně i) nadstavbové kurzy pro abiturienty jiných středních škol.²⁸ Dozor nad obchodním školstvím byl po roce 1918 svěřen ústřednímu inspektorovi ministerstva školství a národní osvěty. Jako první v této funkci působil profesor Alois Pižl.²⁹ Výnos ministerstva školství ze dne 26. února 1924 absolventům obchodních akademií umožňoval doplnění maturity z latiny a filozofické propedeutiky, což jim dovolovalo pokračovat ve studiu na právnické fakultě. Řada absolventů obchodních akademií poté odcházela na vysoké školy nejrůznějšího typu.³⁰ Jistým vyvrcholením snah v této oblasti vzdělání se stalo zřízení Vysoké obchodní školy v roce 1919.³¹

Obchodní školství v Kolíně³²

Stručná charakteristika Kolína v době počátků místního obchodního školství

Kolín měl již od svého založení všechny předpoklady stát se jedním z nejdůležitějších center středního Polabí. Ty se však naplnily až s nástupem průmyslové revoluce. Jestliže ve středověku byl Kolín zastíněn bohatou hornickou Kutnou Horou a tehdy významným královským městem Kouřimí, v průběhu 18. a 19. století se naopak projevil jeho komunikační výhody. Prvním impulzem růstu města bylo postavení nové císařské silnice ze Saska do Prahy a dále přes Kolín a Čáslav do Vídně v polovině 18. století. Ještě daleko větší význam pro zdejší kraj mělo vybudování nejstarší české železniční dráhy z Vídně přes Olomouc do Prahy roku 1845. Kolínský železniční uzel se brzy zařadil mezi nejvýznamnější

²⁶Zákon č. 292 Sb. z. a n. z 9. 4. 1920 a zákon č. 73 Sb. z. a n. z 15. 2. 1922.

²⁷K systému obchodního školství srov. SALAVEC, F. Československé obchodní akademie. In: *Almanach obchodního školství Československé republiky*. Praha: Výstavní výbor pro expozici obchodního školství na výstavě soudobé kultury v Československu, 1928, s. 19–20; TRMAL, F. Československé veřejné obchodní školy. Tamtéž, s. 21–22.

²⁸§4 zákona č. 73 Sb. z. a n. z 15. února 1922.

²⁹Alois Pižl (15. 12. 1878 Vysoké Veselí – 13. 9. 1948 Praha) – český matematik a jedna z čelních osobností, které se zasloužily o české obchodní školství. Zprvu působil jako profesor Československé obchodní akademie v Praze. Byl prvním docentem pojistné aritmetiky na Vysoké škole obchodní v Praze. Od roku 1911 působil na ministerstvu kultu a vyučování ve Vídni jako inspektor obchodních škol, poté odborným přednostou ministerstva školství v Praze. Zasloužil se o rozvoj průmyslového a odborného školství v ČSR. Autor knih *Finanční aritmetika* (1906), *Kupecká aritmetika* (1912–14). Srov. *Masarykův slovník naučný*, díl V. Praha: Československý kompas, 1931, s. 721; ŘÍHOVSKÝ, O. *Vývoj obchodního školství v českých zemích za Rakouska-Uherska a v prvních letech samostatného Československa*. Praha, 1997. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav hospodářských a sociálních dějin, s. 223.

³⁰Srov. BLECHA, J. Absolventi obchodních akademií na vysokých školách. In: *Almanach obchodního školství v Kolíně*. Kolín: Výbor pro jubilejní oslavy obchodního školství, 1937, s. 76–79.

³¹Vznikla zákonem ze dne 23. července 1919, č. 461 Sb. z. a n., provoz zahájen ve školním roce 1919/1920.

³²K historii obchodního školství v Kolíně srov. Obchodní škola gremia v Kolíně nad Labem. In: *Jubilejní výstava obvodu obchodního a živnostenské komory v Praze roku 1908, Úřední skupinový katalog číslo 4. Obchodní a živnostenské korporace*. Praha: Výkonný výbor výstav, 1908, s. 137–139.

v Čechách.³³ Od poloviny 19. století se město rychle rozšiřovalo po obou stranách řeky. Již okolo roku 1900 se počet domů oproti stavu v polovině století zdvojnásobil, dalšího zdvojnásobení pak Kolín dosáhl již kolem roku 1930 a růst obdobným tempem pokračoval i ve 30. letech 20. století. Obdobně stoupal také počet obyvatel. V roce 1857 měl Kolín 7 178 obyvatel, v roce 1890 již 13 286 obyvatel a v roce 1930 přibližně o dalších 5 000 více.³⁴ Nezanedbatelný byl přitom vliv průmyslu, který se začal rozvíjet od poloviny 19. století, nejprudčeji pak v 80. a 90. letech 19. století.³⁵ Své silné postavení si však udrželo v úrodném Polabí i zemědělství.³⁶ Významná byla i skutečnost, že se Kolín stal centrem politického a soudního okresu. Všechny tyto faktory vyžadovaly rozvoj kolínského školství obecně a především školství zaměřeného na problematiku obchodu a průmyslu.

Kupecká škola pokračovací

Místní obchodníci a průmyslníci si byli vědomi nutnosti doplnit kolínské školství³⁷ o takový typ učiliště, které by odpovídalo regionálnímu průmyslovému potenciálu a soudobému rozvoji. První podnět k založení obchodní školy v Kolíně vyšel od Antonína Sládka, obchodníka s lahůdkami, který přednesl svou tezi na valné hromadě zdejšího obchodního grémia v roce 1893. Návrh byl tehdy sice jednomyslně schválen, ale obchodní grémium reálně neučinilo žádné konkrétní kroky ke vzniku zmíněné školy. Avšak již na příští valné hromadě byla do výboru obchodního grémia zvolena skupina zástupců mladší generace, která byla řešení otázky obchodního školství nakloněna. Předsedou se tehdy nově stal Miloslav Kadeřávek, místopředsedou Josef Nosek, jednatelem Jan Hanták a pokladníkem Antonín Sládek.³⁸ Po vzoru založení podobných škol v Mělníku³⁹ či Plzni⁴⁰ se nový výbor ihned začal intenzivně zabývat řešením otázky vzniku obchodní školy v Kolíně.

³³Srov. VÁVRA, J. *Dějiny královského města Kolína nad Labem. Oddělení druhé od roku 1618 až po naše časy*. Kolín: Tiskem a nákladem J. L. Bayera, 1888. Týž. *Dějiny královského města Kolína nad Labem. Oddělení první do roku 1618*. Kolín: Tiskem a nákladem J. L. Bayera, 1888.

³⁴K porovnání růstu obyvatelstva v Čechách a jeho struktury srov. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0720-0; KÁRNÍKOVÁ, L. *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754–1914*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. K počtu obyvatel srov. SCHNEIDER, J. *Ročenka města Kolína*. Kolín: nákladem města Kolína, 1941, s. 125; RŮŽKOVÁ, J. et al. *Historický lexikon obcí České republiky*. Praha: Český statistický úřad, 2006, s. 105. ISBN 80-250-1277-8.

³⁵Srov. MAREK, R., ed. *Město Kolín. Jeho vývoj dějinný, kulturní, obchodní a průmyslový*. Kolín: Odbor Klubu československých turistů, 1927. K rozvoji průmyslu srov. JOUZA, L. *Historie a současnost podnikání na Kolínsku*. Pardubice: Městské knihy, 1999. Bez ISBN.

³⁶Srov. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., Praha: Mladá fronta, 1998, s. 300–301. ISBN 80-204-0720-0.

³⁷Ke stavu kolínského školství na konci 19. století srov. LÁNSKÁ, M. *Vývoj školství v Kolíně*. In: MAREK, R., ed. *Město Kolín. Jeho vývoj dějinný, kulturní, obchodní a průmyslový*. Kolín: Odbor Klubu československých turistů, 1927, s. 17–20.

³⁸Valná hromada byla svolána na 29. dubna 1894. Srov. *Založení školy*. In: *První výroční zpráva pokračovací obchodní školy v Kolíně*. Kolín: vlastním nákladem, 1895, s. 3–12; HANTÁK, J. *U kolébky obchodního školství v Kolíně*. In: *Almanach obchodního školství v Kolíně*. Kolín: Výbor pro jubilejní oslavy obchodního školství, 1937, s. 25.

³⁹V Mělníku byla dvoutřídní obchodní škola založena v roce 1894. Srov. *Slavnostní otevření nové Obchodní akademie v Kolíně*. In: *Hlas demokracie* (roč. V, č. 6, 7. 2. 1925), s. 2.

⁴⁰Plzeňská škola vznikla jako třetí české obchodní učiliště v roce 1886. Srov. *Historie jednotlivých ústavů československého obchodního školství*. In: *Almanach obchodního školství Československé republiky*. Praha: Výstavní výbor pro expozici obchodního školství na výstavě soudobé kultury v Československu, 1928, s. 139.

Výbor učinil potřebné přípravy k založení školy a již 23. června 1894 předložil ministerstvu kultu a vyučování žádost o povolení školy a schválení jejích statut. Škola byla slavnostně otevřena dne 15. října 1894.⁴¹ Vznik a fungování školy bylo možné jen díky celé řadě sponzorů, především z řad místních peněžních ústavů a průmyslových podniků.⁴²

V první fázi mělo jít pouze o kupeckou pokračovací školu s výhradně večerní výukou a početně omezeným pedagogickým sborem.⁴³ V prvním roce měla škola pouze čtyři řádné a dvě mimořádné učitelské síly na 52 žáků rozdělených do dvou tříd. Vyučování probíhalo v budově reálného gymnázia (ke kterému byla škola formálně připojena) a učilo se vždy až po ukončení pravidelné denní výuky gymnaziálních studentů. Škola byla určena jedincům z obchodní praxe, kteří si zde mohli doplnit základní teoretické vzdělání.⁴⁴ Prvním ředitelem se stal Dr. Jakub Všečetka.⁴⁵

K vedení školy byl založen školní výbor (později označován jako kuratorium), složený z volených zástupců obchodního grémia, ze zástupců školské správy, obce i okresu a ze zástupců korporací, které přispívaly na provoz školy.⁴⁶ Kuratorium později existovalo i při samostatné obchodní škole a následně při obchodní akademii. Za čtyřicet let působení kuratoria se v něm vystřídalo téměř 150 členů, mezi nimi celá řada významných osobností Kolína.⁴⁷

Samostatná obchodní škola

Po dvouleté existenci této školy došlo obchodní grémium k závěru, že dosavadní večerní vyučování již pro místní poměry nedostačuje, a proto přikročilo k založení samostatné pokračovací dvoutřídní školy pro chlapce a dívky s denní výukou a také s větší kapacitou žáků.⁴⁸ Klíčovým problémem bylo i tentokrát vyřešení dostatečného finančního zajištění školy. Na valné hromadě dne 25. dubna 1897 se obchodní grémium usneslo, že veškeré své jmění věnuje na zřízení denní obchodní školy. Vznik školy musel být schválen státem, proto byla vídeňské vládě zaslána žádost o zřízení školy koncipovaná Janem Hantákem. Jako hlavní

⁴¹Založení školy. In: *První výroční zpráva pokračovací obchodní školy v Kolíně*. Kolín: vlastním nákladem, 1895, s. 8.

⁴²Školu podporovaly například Občanská záložna, Úvěrní banka, akciová chemická továrna na umělá hnojiva, obchodní a živnostenská komora pražská, okresní výbor aj. Obec přispívala na topení a osvětlení. Srov. tamtéž, s. 8–9.

⁴³Organizační statut byl schválen ministerstvem kultu a vyučování výnosem ze dne 26. 3. 1895 (č. 1566). Text statut srov. *Organizační statut, učební osnova a disciplinární řád obchodní školy grémia v Kolíně, schválené výnosem ministerstva kultu a vyučování ze dne 23. srpna 1897*, č. 20 911.

⁴⁴Škola měla dva ročníky, v každém ročníku absolvoval student po osmi hodinách týdně. Vyučovaly se tyto předměty: řeč česká, zeměpis, kupecké počty, krasopis, dopisovatelství, účetnictví, nauka o zboží, nauky obchodní a nepovinně také němčina a francouzština. Srov. *Třetí výroční zpráva pokračovací obchodní školy v Kolíně za školní rok 1896–97*. Kolín: vlastním nákladem, 1897, s. 5–9.

⁴⁵Slavnostní otevření nové Obchodní akademie v Kolíně. In: *Hlas demokracie*, s. 1.

⁴⁶Dozor a ekonomickou správu školy obstarával školní výbor složený z 5 členů volených předsednictvem obchodního grémia a ze zástupců korporací, které školu podporovaly. Srov. *Organizační statut, učební osnova a disciplinární řád obchodní školy grémia v Kolíně, schválené výnosem ministerstva kultu a vyučování ze dne 23. srpna 1897*, č. 20 911, Kolín 1897, s. 4. Složení jednotlivých kuratorií srov. Členové kuratorií. In: *Almanach obchodního školství v Kolíně*. Kolín: Výbor pro jubilejní oslavy obchodního školství, 1937, s. 12–16.

⁴⁷STARTL, J. Úvodem. Tamtéž, s. 10.

⁴⁸Slavnostní otevření nové Obchodní akademie v Kolíně. In: *Hlas demokracie*, s. 1.

argument, proč by měla být v Kolíně taková škola zřízena, Hanták uvedl, že město i okres Kolín je významným průmyslovým centrem, které výrazně přispívá k ekonomickému růstu celé říše a navíc na přímých státních daních odvádí více než celé Tyrolsko i s Vorarlberskem.⁴⁹ V srpnu roku 1897 udělila vídeňská vláda souhlas s otevřením dvoutřídní obchodní školy v Kolíně a výuka byla zahájena 16. září roku 1897.⁵⁰

Vyučovat se začalo prakticky bez učebnic a bez školních pomůcek: „Začínali jsme s holýma rukama. Měli jsme jen učební osnovu... Ve filologických předmětech a těsnopise jsme si vypomáhali učebnicemi středoškolskými, v [jiných] předmětech byli jsme však nuceni výklady diktovati.“⁵¹ Oproti náplni původní večerní školy se učební osnovy více zaměřily na teorii. Kromě obchodních předmětů se vyučovalo také těsnopisu, francouzštině či přírodopytu.⁵²

Profesorský sbor byl složen většinou z mladých profesorů, kteří měli ale dobrou kvalifikaci a velké nadšení. Mezi tehdejší učitele patřil například Václav Ertl, pozdější uznávaný jazykovědec,⁵³ nebo kněz místního kapucínského kláštera Augustin Kubes, který sestavil první učebnici pro výuku psaní na stroji.⁵⁴ Každý učitel vyučoval týdně dvacet tři hodin, kromě toho měl celou řadu dalších povinností včetně večerního vyučování, jež probíhalo jedenkrát až dvakrát týdně.

Z kandidátů, kteří se přihlásili do konkurzu, byl na místo prvního ředitele zvolen František Trmal.⁵⁵ Trmal začínal u firmy Pilnáček v Hradci Králové a poté byl účetním a pokladníkem uhelných podniků v Mostě. V roce 1895 úspěšně složil zkoušku pro kandidáty učitelství na obchodních školách⁵⁶ a na doporučení tehdejšího předsedy zkušební komise univerzitního profesora Dr. Františka Studničky zahájil pedagogickou dráhu. Nejprve dva roky působil na nově zřízené obchodní škole v Mělníce. Počátkem srpna 1897 přesídlil do Kolína a nastoupil zde na post ředitele právě vznikající dvouleté obchodní školy. V roce 1901 vyhrál František

⁴⁹Tamtéž, s. 2; HANTÁK, J. U kolébky obchodního školství v Kolíně. In: *Almanach obchodního školství v Kolíně*. Kolín: Výbor pro jubilejní oslavy obchodního školství, 1937, s. 25–26.

⁵⁰Srov. *Organizační statut, učební osnova a disciplinární řád obchodní školy grémia v Kolíně, schválené výnosem ministerstva kultu a vyučování ze dne 23. srpna 1897*, č. 20 911, Kolín 1897.

⁵¹TRMAL, F. Čtyři roky v Kolíně. In: *Almanach obchodního školství v Kolíně*. Kolín: Výbor pro jubilejní oslavy obchodního školství, 1937, s. 31.

⁵²Ke skladbě vyučovaných předmětů v následujících letech i po ustavení obchodní akademie srov. *Výroční zprávy obchodní školy (obchodní akademie) z let 1895–1939*, Kolín 1895–1939.

⁵³Narozen 1875 v Dobříši. Středoškolský profesor, český filolog a literární dějepisec. Publikoval například spisy *Příhody Václava Vratislava z Mitrovic* (1906). Pro školní potřebu několikrát přepracoval *Stručné dějiny literatury české*. Redaktorem časopisu *Naše řeč*. Pro střední školy také zcela přepracoval českou mluvnici od Jana Gebauera. Srov. *Masarykův slovník naučný*, díl II. Praha: Československý kompas, 1926, s. 606.

⁵⁴Srov. TRMAL, F. Čtyři roky v Kolíně. In: *Almanach obchodního školství v Kolíně*. Kolín: Výbor pro jubilejní oslavy obchodního školství, 1937, s. 31.

⁵⁵František Trmal (14. 10. 1866 Nymburk – 7. 5. 1945 Praha) – ředitel a učitel obchodních škol. Od 1895 působil jako učitel obchodních nauk, od 1911 inspektor kupeckých pokračovacích škol, od 1918 ministerským inspektorem veřejných obchodních škol. Autor celé řady knih pro obchodní školy. Napsal například: *Obchodní korespondence pro kupecké školy pokračovací*, Praha 1925; *Obchodní nauka pro dvoutřídní obchodní školy*, Praha, 1908; *Účetnictví pro dvoutřídní obchodní školy a ústavy příbuzné*, Praha 1922; *Účetnictví pro kupecké školy pokračovací*, Praha 1911. Srov. *Masarykův slovník naučný*, díl VII. Praha: Československý kompas, 1933, s. 359.

⁵⁶K systému přípravy učitelů obchodních škol srov. RAULICH, H. Příprava k učitelskému úřadu na obchodních školách. In: *Almanach obchodního školství Československé republiky*. Praha: Výstavní výbor pro expozici obchodního školství na výstavě soudobé kultury v Československu, 1928, s. 25–26.

Trmal konkurz na ředitele nové dvouleté obchodní školy v Praze a z Kolína odešel. Jeho odchod vyvolal mnoho hořkosti.⁵⁷

Koncem školního roku 1898/99 opouštěli školu již první absolventi. Po roce 1908 nabízela místní obchodní škola již několik různých typů studia: dvoutřídní obchodní školu pro chlapce, dvoutřídní obchodní školu pro dívky (vznik 1908), jednoroční obchodní kurz pro dívky (od 1901)⁵⁸ a pokračovací školu kupeckou.

Prvním sídlem školy byl pronajatý dům čp. 8 na hlavním kolínském náměstí. Umístění budovy sice působilo reprezentativně, ale místnosti byly pro školní potřebu naprosto nezpůsobilé. Proto se již brzy po založení školy začalo uvažovat o stavbě vlastní budovy, „a to tím spíše, že ministerstvo – propůjčivši škole právo veřejnosti – vyslovilo požadavek řádného umístění ústavu.“⁵⁹ Konečné rozhodnutí o realizaci nové školní budovy padlo na valné hromadě obchodního grémia v roce 1903. Před prázdninami následujícího roku již nová budova stála. Vystavěna byla podle projektu místního architekta Čenka Kříčky,⁶⁰ nejlepšího z přijatých návrhů, v ulici Na Hradbách, na pozemku částečně darovaném škole kolínskou obcí. Školní budova Na Hradbách byla otevřena 18. září 1904.⁶¹

Vyšší škola obchodní – obchodní akademie

Finanční nesnáze kuratoria vedly ke snaze dosáhnout postátnění nebo „poměštění“ obchodní gremiální školy a zároveň k založení vyšší obchodní školy. Tyto tendence se poprvé objevily již v roce 1907. První oficiální krok byl učiněn 21. prosince 1909, kdy byla podána žádost na ministerstvo kultu a vyučování o povolení vyšší obchodní školy. Ministerstvo však této žádosti nevyhovělo⁶² s odůvodněním, že „počet nynějších škol potřebě praxe dle náhledu ministerstva postačuje, a speciálně v Kolíně – se zřetelem na vyšší obchodní školy v blízkých

⁵⁷K působení Františka Trmala v Kolíně srov. vzpomínky jeho spolupracovníka, člena kuratoria a místopředsedy obchodního grémia. KAŠKA, J. Vzpomínky na ředitele Fr. Trmala. In: *Almanach obchodního školství v Kolíně*. Kolín: Výbor pro jubilejní oslavy obchodního školství, 1937, s. 27–28. Srov. také jeho vlastní vzpomínky: TRMAL, F. Čtyři roky v Kolíně. Tamtéž, s. 29–32.

⁵⁸K počtu dívek studujících na těchto oborech a později také na obchodní akademii srov. stat' profesorky místní obchodní akademie. UHLOVÁ, J. Absolventky obchodní školy a obchodní akademie v Kolíně podle statistických údajů. Tamtéž, s. 69–70.

⁵⁹BRANT, B. Krátký přehled historie kolínského obchodního školství před válkou. In: *Sborník obchodního školství v Kolíně*. Kolín: Výbor pro oslavy obchodního školství, 1947, s. 9.

⁶⁰Čeněk Kříčka (1858–1948) – stavitel a architekt v Kolíně, kde si v roce 1886 otevřel vlastní stavební kancelář. Podílel se na řadě staveb v Kolíně, v Hradci Králové, Táboře, Kutné Hoře, Čáslavi nebo v Libici nad Cidlinou. Zpracoval také projekt filiálky kolínské Cikorky v Lublani. Specializoval se na projektování školních budov a vil. V Kolíně působil v politice a spolkovém životě: předseda Občanského klubu a vůdce strany mladočeské. 1896 zvolen do městské rady, 1902–1904 byl starostou města Kolína. Jeho jméno je spojeno se založením kolínské Cikorky (1894), Továrny na vozy (1900) a podílel se také na vzniku rafinerie petroleje (1901). Po přesídlení do Prahy se i zde věnoval veřejnému životu, byl zvolen do pražského zastupitelstva a městské rady za československou národní demokracii. V roce 1898 byl přijat za člena SIA. Od 1921 předsedou Pražské městské spořitelny, od 1926 jejím prezidentem. Srov. VLČEK, P., ed. et al. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004, s. 346. ISBN 80-200-0969-8.

⁶¹Viz Historický kalendář města Kolína. In: *Věstník Klubu českých turistů odbor Kolín* (roč. III, č. 9, 25. 9. 1926), s. 97.

⁶²Žádost byla zamítnuta výnosem ministerstva kultu a vyučování z 28. ledna 1910 č. 51921. Srov. SOkA Kolín, f. Obchodní akademie Kolín, inv. č. 889, Kuratorium obchodní akademie, Zápisy ze schůzí 1. června 1912 – 15. ledna 1921, Referát o vyšší obchodní škole v Kolíně, nedatováno [1912?].

*městech (v Praze-Karlíně, Chrudimi a Hradci Králové) – nemůže býti uznána potřeba školy té.*⁶³

O dva roky později byla žádost obnovena.⁶⁴ Starosta města Alfréd Jelínek⁶⁵ a inženýr Vojtěch Formánek byli pověřeni k intervenci ve Vídni. Obecní zastupitelstvo se ve schůzi dne 12. června 1912⁶⁶ usneslo otevřít první ročník vyšší obchodní školy počínaje školním rokem 1912/1913. Scházelo však stále schválení od ministerstva kultu a vyučování. Na základě zákonů z roku 1850 a 1867⁶⁷ o soukromém školství, které tehdy platily, bylo ale sporné, zda je ke zřízení vyšší obchodní školy schválení ministerstva vůbec zapotřebí. Praxe však fungovala tak, že pokud škola takové schválení neměla, snažilo se ministerstvo existenci školy všemožně znepříjemnit (například zamítáním žádostí o subvence nebo odepíráním práva veřejnosti, které bylo podmínkou, aby bylo absolventům přiznáno právo na jednoroční dobrovolnou vojenskou službu). Teprve po odvolání k příslušnému ministerstvu a obratným zásahem tehdejšího inspektora obchodního školství Aloise Pižla bylo dosaženo cíle.⁶⁸

Prvním ředitelem kolínské vyšší obchodní školy se stal Václav Doškář, dosavadní ředitel zdejší obchodní gremiální školy. Vyučovat se začalo v provizorních podmínkách, část učeben byla v průmyslové škole na Mariánském náměstí, zbytek v budově obecné školy na Pražském předměstí. Pedagogický „sbor“ měl v prvním roce pouze jednu interní učitelskou sílu a několik suplentů. Počítalo se asi s 45 přihlášenými žáky v prvním roce. Organizační statuta byla zpracována na základě statut akademií v Hradci Králové a v Karlíně.⁶⁹

Od roku 1912 tedy v Kolíně vedle sebe fungovaly dvě školy obchodního typu – původní gremiální obchodní škola, kterou spravovalo obchodní grémium, a vyšší obchodní škola pod patronátem obce. Bylo nutné vyřešit poměr obou škol. Jako nejlepší řešení se jevilo vytvoření jediné vyšší obchodní školy, pod kterou by spadaly i další typy studia. Ke sloučení škol sice nakonec došlo, ale předcházely mu mnohé spory mezi členy kolínské městské rady a obchodního grémia o to, pod koho bude škola spadat. Zároveň bylo totiž nutné vyřešit otázku stavby nové budovy. Obchodní grémium se sice nechtělo správy obchodní školy vzdát, na druhou stranu však nedisponovalo dostatkem financí na vyřešení problému nedostatku místa ve stávající školní budově Na Hradbách. Jeho prostředky zdaleka nestačily na výstavbu nové budovy obchodní školy a nedalo se předpokládat, že by se to v nejbližší době výrazně změnilo. Alois Pižl k tomu ve své vzpomínkové stati napsal: *„Politické poměry v Kolíně byly tehdy velmi neutěšené. Dvě strany se potíraly navzájem způsobem a prostředky i v našem*

⁶³Tamtéž.

⁶⁴Žádost byla obnovena dne 6. 6. 1911. Srov. tamtéž.

⁶⁵Dr. Alfred Jelínek, původně mladočeský předák. V letech 1904 až 1906 a v letech válečných starostou. Srov. Historický kalendář města Kolína. In: *Věstník Klubu českých turistů odbor Kolín* (roč. III, č. 9, 25. 9. 1926), s. 24.

⁶⁶SOkA Kolín, f. AM Kolín, bez inv. č., Zápis ze zasedání obecního zastupitelstva ze dne 12. 6. 1912.

⁶⁷Srov. Provizorní zákon o soukromém vyučování ze dne 27. 6. 1850, říšský zákon č. 309; Zákon ze dne 21. 12. 1867, říšský zákon č. 142, čl. 17.

⁶⁸PIŽL, A. Rozuzlení sporu o kolínskou obchodní akademii. In: *Almanach obchodního školství v Kolíně*. Kolín: Výbor pro jubilejní oslavy obchodního školství, 1937, s. 12.

⁶⁹Srov. SOkA Kolín, f. Obchodní akademie Kolín, inv. č. 889, Kuratorium obchodní akademie, Zápisy ze schůzí 1. 6. 1912 – 15. 1. 1921, Referát o vyšší obchodní škole v Kolíně, nedatováno [1912?].

*rozháraném politickém životě opravdu neobvyklými. Když jsem tehdejšímu řediteli Doškárovi sdělil, jaký úkol mne čeká, ujistil mne, že spíše sprátem vodu s ohněm než správu města s výborem obchodního gremia. Škola byla pokládána za mocenskou posici, které se nechtěla vzdát ani ta ani ona strana.*⁷⁰

Jednání mezi oběma stranami bylo zdoluhavé a složité, ale po dvou letech se obchodní grémium školy nakonec vzdalo. Oficiální převzetí gremiální školy obcí a její spojení s novou vyšší obchodní školou se uskutečnilo v roce 1914. Celý ústav byl pak nazván vyšší obchodní školou.⁷¹ Práva veřejnosti se škole dostalo o rok později.⁷² Ke škole byly i nadále přičleněny kurzy zaměřené na nižší obchodní vzdělání.⁷³ Během války (v roce 1917) získala vyšší obchodní škola prestižnější označení obchodní akademie.⁷⁴ Právě první světová válka zabrzдила slibný vývoj školy. Mnoho profesorů i žáků muselo odejít na frontu, počty studentů se výrazně snížily a škola pouze živořila. Pro navrátní se studenty byl v roce 1919 zřízen abiturientský kurz, který jim umožňoval dokončit si započaté vzdělání. V roce 1920 byly na akademii zavedeny fakultativní maturitní zkoušky.

Mezi žáky i mezi profesory obchodní školy i pozdější obchodní akademie byla celá řada významných osobností. Mnohé z nich přesáhly svým významem region. Z profesorů jmenujme vedle již zmíněného jazykovědce Václava Ertla a kněze místního kapucinského kláštera Augustina Kubese sekčního šéfa Ferdinanda Šípka, univerzitního profesora PhDr. Jana Kozáka, hudebního skladatele Alfréda Jelínka,⁷⁵ spisovatele Josefa Karla Šlejhara⁷⁶ a průmyslníka Dr. Antonína Pavce.⁷⁷ Z žáků to byl například slovenský spisovatel a dramatik Elo Šandor.

⁷⁰PIŽL, A. Rozuzlení sporu o kolínskou obchodní akademii. In: *Almanach obchodního školství v Kolíně*. Kolín: Výbor pro jubilejní oslavy obchodního školství, 1937, s. 12–13.

⁷¹Srov. SOkA Kolín, f. Obchodní akademie Kolín, inv. č. 889, Kuratorium obchodní akademie, Zápisy ze schůzí 1. 6. 1912 – 15. 1. 1921, Schůze kuratoria ze dne 3. 6. 1914; BRANT, B. Krátký přehled historie kolínského obchodního školství před válkou. In: *Almanach obchodního školství v Kolíně*. Kolín: Výbor pro jubilejní oslavy obchodního školství, 1937, s. 10. Roku 1914 bylo také dosaženo oficiálního schválení školy ze strany ministerstva kultu a vyučování. Proběhlo výnosem ministerstva kultu a vyučování ze dne 20. 2. 1914, č. 6878. Srov. tamtéž, Schůze kuratoria ze dne 3. 6. 1914.

⁷²Srov. tamtéž, Schůze kuratoria ze dnů 11. 3. 1915 a 17. 12. 1915.

⁷³*Třetí roční zpráva Vyšší obchodní školy v Kolíně za školní rok 1914–1915*.

⁷⁴Kuratorium vyšší obchodní školy o titul akademie žádalo již od roku 1915. Byl jí ministerstvem slíben pod podmínkou postavení nové budovy. Srov. SOkA Kolín, f. Obchodní akademie Kolín, inv. č. 889, Kuratorium obchodní akademie, Zápisy ze schůzí 1. 6. 1912 – 15. 1. 1921, Schůze kuratoria ze dne 17. 12. 1915.

⁷⁵Alfréd Jelínek, hudební skladatel a dirigent. Tvořil v duchu klasické formy s použitím moderních postupů (celotónová stupnice). Byl inspirován Fibichem a německými pozdními romantiky. Zemřel 24. září 1932. Srov. MATĚJČEK, J. *Alfred Maria Jelínek*. Kolín: Klub královského města Kolína, 1997. [ISBN 80-238-0999-7].

⁷⁶Josef Karel Šlejhar (17. 10. 1864 Stará Paka – 4. 9. 1914) – český spisovatel. Studoval na pražské technice a poté několik let působil jako úředník v cukrovarech. Poté se stal učitelem na obchodní akademii v Hradci Králové a pak v Kolíně. Psát začal již záhy, jeho prvním velkým úspěchem byl dodnes proslavený román *Kuře melancholik*. Napsal desítky knih a článků do dobových periodik. Řadí se mezi nejsilnější osobnosti novodobého českého literárního světa. Jeho dílo je charakteristické hlubokým pesimismem, čtenáře se snaží šokovat děsivými detaily. Postavy jsou lidskou zlobou nebo vnějšími okolnostmi tlačeny do tragických konfliktů, kde je smrt často jediným východiskem. Nejčastěji píše o životě na vesnici, který je v jeho díle lichen v těch nejhorších barvách. Srov. *Ottův slovník naučný*, díl XXIV. Praha: J. Otto, 1906, s. 668–669.

⁷⁷RTDr. h. c. Antonín Pavec (5. 4. 1851 Únice u Strakonice – 12. 12. 1927 Praha) – český chemický technolog, organizátor českého chemického průmyslu, odborník na říční regulace. Od 1877 byl ředitelem Lučební továrny v Kolíně. Od 1920 centrální ředitel Akciové továrny na umělá hnojiva a lučebniny, kterou vybudoval. Dlouhá

Nová budova obchodní akademie

Obchodní akademie byla nejvýznamnějším a největším kolínským školním ústavem, počet jejích žáků trvale vzrůstal.⁷⁸ Přesto po řadu let sídlila v nevyhovujících prostorách, které nesplňovaly požadavky kladené na moderní obchodní učiliště.⁷⁹ Dalších závažným důvodem pro realizaci dlouho plánované stavby byla také snaha docílit postátnění profesorského sboru a právě stavbu nové budovy si stát kladl jako hlavní podmínku pro převzetí nákladů na chod školy. Koncem roku 1919 byl již nedostatek místa akutní. Některé třídy obchodní akademie musely sídlit v jiných kolínských školách.⁸⁰

Na provedení stavby se obecní zastupitelstvo usneslo již 31. května 1915.⁸¹ Původně plánovaná novostavba měla být vlastně pouze přístavbou ke staré školní budově v ulici Na Hradbách. Už tenkrát se ale objevily jednotlivé hlasy protestující proti přístavbě a žádající stavbu zcela nové samostatné budovy. O několik let se tyto tendence ukázaly jako správné: „Dnes je zřejmo, že stalo se tak pro dobro věci, ježto místo toto se podle nynějších pokrokových názorů na hygienu školních budov skutečně nehodí, protože se nyní vyžaduje hlavně přístup vzduchu a slunce ze všech stran.“⁸² Přesto byly zakoupeny potřebné pozemky vedle stávající budovy a začalo se pracovat na plánech.⁸³

Uvažovalo se také o jiných parcelách ve vnitřním městě, kde by mohla budova stát, nakonec se ale všechny ukázaly jako nevyhovující. O návrh na umístění novostavby byl proto požádán stavební rada Dr. Vladimír Zákřejs, který v té době pracoval na regulačním plánu Kolína. Pro budovu navrhl místo na Žižkově třídě, která byla podle jeho regulačního plánu projektovaná jako monumentální třída se sadem a několika veřejnými budovami.⁸⁴

léta působil v obecním zastupitelstvu a městské radě. Zabýval se také publikační činností a organizací českých chemiků. Byl spoluzakladatel České chemické společnosti pro vědu a průmysl, člen Národohospodářského ústavu při české akademii věd, zakladatel a předseda Sdružení československých průmyslníků chemických. Psal pojednání z oboru agrochemie a anorganické chemie. Též autor knihy *Splavnění Labe v královském městě Kolíně*, Kolín 1902. Srov. *Masarykův slovník naučný*, díl V. Praha: Československý kompas, 1931, s. 568; JOUZA, L. *Historie a současnost podnikání na Kolínsku*. Pardubice: Městské knihy, 1999, s. 82–83. Bez ISBN.

⁷⁸Ve školním roce 1911–12 bylo na ústavu zapsáno již 385 žáků. Srov. Slavnostní otevření nové Obchodní akademie v Kolíně. In: *Hlas demokracie*, s. 2.

⁷⁹K vývoji požadavků na školní budovy srov. ŠIMEK, J. *Historie školních budov: od tereziánských reforem po současnost*. Praha: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, 2016. ISBN 978-80-86935-35-5.

⁸⁰Srov. SOkA Kolín, f. Obchodní akademie Kolín, inv. č. 889, Kuratorium obchodní akademie, Zápisy ze schůzí 1. 6. 1912 – 15. 1. 1921.

⁸¹Srov. SOkA Kolín, AM Kolín, bez inv. č., Zápis ze zasedání obecního zastupitelstva ze dne 31. května 1915. O stavbě se intenzivně jednalo také v zasedáních kuratoria už od března 1915. Srov. SOkA Kolín, f. Obchodní akademie Kolín, inv. č. 889, Kuratorium obchodní akademie, Zápisy ze schůzí 1. 6. 1912 – 15. 1. 1921, Schůze kuratoria ze dnů 11. 3. 1915 a 1. 6. 1915.

⁸²Novostavba obchodní akademie. In: *Roční zpráva Obchodní Akademie v Kolíně nad Labem za školní rok 1923–4*. Kolín: vlastním nákladem, 1924, s. 17.

⁸³Srov. SOkA Kolín, f. Obchodní akademie Kolín, inv. č. 889, Kuratorium obchodní akademie, Zápisy ze schůzí 1. června 1912 – 15. ledna 1921, Schůze kuratoria ze dne 17. 12. 1915.

⁸⁴Srov. ZÁKREJS, V. *Methodické řešení plánů upravitelství*. Praha: Ústav pro stavbu měst při M. A. P.: Fr. Řivnáč, 1925, s. 52–53.

Na základě usnesení městské rady⁸⁵ byla na plány nové budovy obchodní akademie vypsána užší soutěž. K účasti na ní a k předložení soutěžních návrhů byli vyzváni architekti Jindřich Freiwald, profesor na zemské odborné a řemeslné škole v Kolíně Jan Mayer⁸⁶ a architekt Oldřich Liska z Hradce Králové. Komise se sestávala ze zástupců města: městských radních Roberta Marka a Václava Šejnohy a inženýra Antonína Hlaváčka, přednosta městského technického oddělení v Kolíně. Dále byli do poroty přizváni dva architekti, František Kavalír⁸⁷ z Prahy a stavební rada architekt Dr. Vladimír Zákrejs. Samotnou obchodní akademii pak zastupoval její tehdejší ředitel Václav Doškář a jeden z profesorů Vratislav Čermák.⁸⁸

Na hodnocení této soutěže se odrazil fakt, že obchodní akademie se měla stát (vedle plánovaného moderního komplexu nemocničních budov od Karla Tymicha⁸⁹) jedním ze stěžejních prvků Kutnohorského předměstí nově řešeného Zákrejsovým regulačním plánem. Proto byl oproti jiným soutěžím kladen daleko větší důraz na celkové vyřešení okolního prostoru. Při hodnocení všech tří návrhů kritizovala komise právě především nedořešenost propojení samotné budovy obchodní akademie s kompozicí okolního prostředí: „*Po stránce celkového vzhledu, zejména pak z ohledu na nové, ba v poměrech místních velkolepé náměstí, nebyla u žádného projektu základní myšlenka zcela domyšlena a autoři se spokojili s naznačením celkového řešení, aniž by byli přinesli řešení celkové tak výhodné, aby docílilo se dojmu celkového prostoru, aniž by bylo třeba ustoupiti od systému budov izolovaných, byť i značně rozlehlých. Nebylo příliš dbáno na podmínku, aby stávající stromové stalo se organickou součástí projektu, při výškovém řešení celého prostoru nebylo využito nabídnutého prospektu na chrám děkanský od jihu a rovněž nepodáno podrobné řešení plochy náměstí.*“⁹⁰ V tomto smyslu byla zajímavá další výtku, kterou komise přednesla. Vadila údajná přílišná „velkoměstskost“ projektů nevhodná pro místní podmínky: „*Autoři snažili se dáti celé úpravě ráz velkoměstský, což však nebude možno asi docíliti a jest otázkou, zdali tato tendence jest zásadně správná.*“⁹¹

⁸⁵SOkA Kolín, AM Kolín, bez inv. č., Zápis ze zasedání městské rady ze dne 22. 5. 1922.

⁸⁶Jan (Hanuš) Mayer, architekt v Praze na Žižkově a pedagog. Narodil se 16. 5. 1889 v Lovosicích. Po první světové válce se stal profesorem na zemědělské průmyslové škole ve Volyni a v Kolíně. Podílel se na projektech lázeňských budov v Poděbradech, křídla nemocnice milosrdných bratří v ulici Na Františku. Roku 1924 vyhrál společně se stejným architektem soutěž na úpravu Zálabí v Kolíně nad Labem. Srov. VLČEK, P., ed. et al. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004, s. 415. ISBN 80-200-0969-8.

⁸⁷František Kavalír (6. října 1878 Osek u Rokycan – 8. září 1932 Praha) – stavitel a architekt na Smíchově. Ve svých 27 letech si založil vlastní projekční a prováděcí firmu. Zúčastnil se množství architektonických soutěží, v nichž získal celkem 34 ocenění. Byl předsedou uměleckého spolku Artěl a také Svazu československého díla. Své projekty často publikoval v odborných časopisech (Styl, Stavitelské listy, Architektonický obzor). V roce 1898 se přihlásil do soutěže na projekt rozšíření radnice v Kolíně. Srov. VLČEK, P., ed. et al. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004, s. 303–304. ISBN 80-200-0969-8.

⁸⁸Srov. SOkA Kolín, Obchodní akademie, inv. č. 890, Opis zápisu jednání komise, která hodnotila návrhy na budovu obchodní akademie ze dne 24. 6. 1922, k čj. 3901.

⁸⁹Vypracování plánů nemocničního komplexu bylo pražskému architektovi Karlu Tymichovi zadáno 1924.

⁹⁰SOkA Kolín, Obchodní akademie v Kolíně, inv. č. 890, Opis zápisu jednání komise, která hodnotila návrhy na budovu obchodní akademie ze dne 24. 6. 1922, k čj. 3901.

⁹¹Tamtéž.

Architektonické řešení Jindřicha Freiwalda, architekta v Kolíně již etablovaného, podle hodnocení komise „*nepřináší nových myšlenek dispozičních*“.⁹² Architektu Liskovi bylo vyčítáno především nevhodné rozmístění jednotlivých učeben, kabinetů a provozních místností školy. Jako nejvhodnější návrh byl nakonec vyhodnocen společný projekt kolínského profesora Jana Mayera, který se při řešení projektu spojil s Vilémem Kvasničkou,⁹³ architektem z pražského Žižkova. Tento projekt byl doporučen městské radě k realizaci, protože „*jak z ohledů celkových, tak i dispozičních, jakož i výtvarných nejlépe vyhověl představě o budoucím vytváření nové čtvrti*“.⁹⁴ Po vypracování definitivních plánů a schválení projektu ministerstvem⁹⁵ bylo v červenci roku 1923 přistoupeno ke stavbě. Již o rok později byla nová budova dokončena.

Jak již bylo řečeno, novostavba se měla stát dominantou nové městské čtvrti. Proto měla i svou výškou přesahovat okolní budovy a nabízet tak vedle chrámu svatého Bartoloměje nový výškový prvek při pohledu na město. Z toho důvodu byla původně plánována stavba třípatrového objektu. Ukázalo se ale, že by nastaly problémy s dodávkami vody do třetího patra budovy. Projektanti proto navrhli opatřit budovu vysokou věží, která by vytvořila nový pohledový a orientační bod města. Postupně vzniklo hned několik návrhů na budoucí věž, projekt se dokonce měnil ještě během probíhající realizace stavby školy. Nakonec vyhrál návrh věže, který měl symbolizovat čtyři na pařebě postavené a „do výšky se vzpínající siluety legionářských pušek“. Při výběru zjevně sehrál svůj vliv fakt, že Vilém Kvasnička se v období po první světové válce zabýval především navrhováním památníků československých legionářů. Realizace tehdy technologicky náročné a architektonicky nezvyklé železobetonové věže však měla i řadu odpůrců. Již během stavby se rozběhly četné diskuze o účelnosti a estetičnosti věže.⁹⁶

Nový školní komplex se skládal z vlastní školní budovy a z obytné části, kde byly umístěny byty školníka a topiče v přízemí a prostornější obytný prostor určený pro ředitele školy. Samotná školní budova byla opticky rozčleněna na dvě části kvádrového tvaru: větší podélnou část určenou převážně pro výuku a k ní kolmo stojící menší administrativní budovu. Do školy se vstupovalo ze Žižkovy třídy hlavním vchodem, který byl umístěn pod masivem věže. Přes malý vstupní prostor (vestibul) se vcházelo do prostorné síně, která byla opakována

⁹²Tamtéž.

⁹³Vilém Kvasnička se narodil 3. 8. 1885 v Třeboni, zemřel 26. 11. 1969. Od roku 1911 pracoval v Budapešti (připravoval soutěžní návrh firmy na rakousko-uherskou banku ve Vídni, pojišťovnu Adrii a činoherní divadlo v Budapešti). Za války legionář československého vojska v zahraničí. Členem Společnosti architektů a Syndikátu výtvarných umělců československých. Získal francouzský řád Officier d'Academie. Po první světové válce byl činný především jako navrhovatel památníků legionářů. Podle jeho projektů byly postaveny například tyto stavby: zemědělská průmyslová škola v Mladé Boleslavi, obchodní škola v Kolíně, obchodní a nájemní dům čp. 779/II na Václavském náměstí či pomník T. G. Masaryka v Hodoníně. Podílel se na opravách zámku Karlova Koruna u Chlumce nad Cidlinou. Srov. VLČEK, P., ed. et al. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004, s. 355. ISBN 80-200-0969-8.

⁹⁴SOkA Kolín, f. Obchodní akademie Kolín, inv. č. 899, Opis zápisu jednání komise, která hodnotila návrhy na budovu obchodní akademie ze dne 24. 6. 1922, k čj. 3901.

⁹⁵Srov. SOkA Kolín, f. Obchodní akademie Kolín, inv. č. 890, Kuratorium obchodní akademie, Zápisy ze schůzí 18. 3. 1921 – 1. 9. 1932, Schůze kuratoria ze dne 22. 6. 1922.

⁹⁶Srov. SOkA Kolín, f. Obchodní akademie Kolín, inv. č. 890, Kuratorium obchodní akademie, Zápisy ze schůzí 18. 3. 1921 – 1. 9. 1932, Schůze kuratoria ze dne 14. 11. 1924.

i v dalších dvou patrech. Na síně navazovaly široké chodby určené pro oddech studentů během přestávek, kde byly také umístěny věšáky na šatstvo žáků. Větší podélná budova obsahovala třináct velkých učeben, tři menší jazykové učebny a speciální místnost pro výuku chemie se dvěma laboratořemi. Dále byly v budově upraveny dvě speciální místnosti pro dojíždějící žáky, kteří zde mohli čekat před a po vyučování (tzv. žakovské útulny), místnost pro výuku psaní na stroji, účtárna, dvě knihovny a příslušné kabinety profesorů. Administrativní část sídlící v menší příčné budově, ze které se dalo přejít do obytné budovy ředitele, poskytovala oddělený prostor pro sborovnu, ředitelnu a kancelář tajemníka. K ředitelně přiléhala velký otevřený balkon nad hlavním vchodem. Součástí novostavby měl být i kinematografický sál, který ale nebyl z finančních důvodů realizován.⁹⁷

Zdobným prvkem budovy bylo dvacet dva sgrafit umístěných na fasádě stavby v meziokenních prostorech, které navrhl a realizoval akademický malíř Ferdinand Rubeš⁹⁸ z Prahy. Na svou dobu byla údajně prvkem zcela ojedinělým: „... je to po první po válce, kdy užito bylo u nás výzdoby sgrafitové v takovém rozsahu k výzdobě monumentální budovy.“⁹⁹ Motivy sgrafit se logicky inspirovaly obchodem a průmyslem. Na přední (východní) straně školy bylo umístěno sgrafito nesoucí název Československá republika obchodním středem Evropy, na postranní části budovy pak byla sgrafita znázorňující obchod, peněžnictví, dopravu na zemi, dopravu po vodě a jednotlivé druhy průmyslu (zemědělský, textilní, kovodělný, chemický, sklářský a keramický). Námětem sgrafit na jižní straně budovy byli „obchodní národové“: Arméni, Arabové, Féničané, Židé, Řekové, Angličané, Rusové a Malajci. Oddělený dům ředitele byl vyzdoben sgrafity představujícími v českých zemích nejrozšířenější typy domácí a drobné průmyslové výroby: textilnictví, košíkářství, řezbářství a hrnčířství.¹⁰⁰

Podobně jako u většiny jiných kolínských staveb, i tentokrát bylo provedení stavby v ofertním řízení zadáno místním firmám. Na stavbě se podílely spojené firmy Ing. Veletovský, architekt Holý a stavitelé Jar. Kubík a Koudelka. Pouze na realizování železobetonové věže byla najata specializovaná firma Hollmann & spol. Vrchní technický dozor nad pracemi prováděl stavební rada Ing. Antonín Hlaváček. Půjčku na stavbu poskytla Spořitelna města Kolína.¹⁰¹ Budova byla slavnostně otevřena na začátku roku 1925. Ze strany veřejnosti se však novostavbě obchodní akademie dostalo spíše odmítavého postoje.¹⁰²

⁹⁷Novostavba obchodní akademie. In: *Roční zpráva Obchodní Akademie v Kolíně nad Labem za školní rok 1923–4*, s. 18.

⁹⁸Ferdinand Rubeš (5. 8. 1887 Praha – 28. 6. 1944 Praha) – malíř a grafik. Pracoval hlavně v oboru plakátu a reklamy. Podílel se na organizování grafického odboru vojenského zeměpisného ústavu. Srov. TOMAN, P. *Nový slovník československých výtvarných umělců, díl 2*. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1993, s. 379. ISBN 80-900648-4-1.

⁹⁹Novostavba obchodní akademie. In: *Roční zpráva Obchodní Akademie v Kolíně nad Labem za školní rok 1923–4*, Kolín, s. 18.

¹⁰⁰Srov. Na obchodní akademii. In: *Hlas demokracie*, roč. V, č. 26, 28. 6. 1924, s. 4.

¹⁰¹Půjčka u spořitelny činila 2 000 000 Kč. Přesný celkový náklad na stavbu se nepodařilo dohledat. Srov. SOkA Kolín, f. Obchodní akademie Kolín, inv. č. 889, Kuratorium obchodní akademie, Zápisy ze schůzí 1. 6. 1912 – 15. 1. 1921, Schůze kuratoria ze dne 1. 6. 1915.

¹⁰²Slavnostní otevření budovy proběhlo 2. února 1925. Srov. SOkA Kolín, f. Obchodní akademie Kolín, inv. č. 890, Kuratorium obchodní akademie, Zápisy ze schůzí 18. 3. 1921 – 1. 9. 1932, Schůze kuratoria ze dne

Závěr

Za „průkopnická léta“ obchodního školství je možno považovat polovinu 19. století. Tehdy zaznamenáváme první reálné pokusy, povětšinou soukromé, o zakládání obchodních škol na našem území. Nezanedbatelnou roli v tomto procesu sehrály významné osobnosti a korporace působící na poli obchodu a průmyslu. Zásadní byl zejména vliv jednotlivých obchodních grémií. Významným počinem bylo založení první obchodní akademie v Praze v roce 1856. Skutečný rozvoj v této oblasti vzdělávání lze zaznamenat (zejména v souvislosti s rozvojem průmyslu a z toho vyplývajících požadavků na řádné vzdělání v daném oboru) od 80. let 19. století, kdy začaly vznikat školy tohoto typu také mimo Prahu. V období první republiky patřily obchodní školy (vedle reálných gymnázií) mezi nejoblíbenější školní ústavy. Počet studentů a studentek na nich prudce vzrůstal. Rozvoji napomáhala také zvyšující se úloha státu, který se podílel nejen na financování nově vznikajících budov, ale též výrazně pomáhal sociálně slabším studentům. Důležitým faktorem též bylo, že bylo zajištěno právní ukotvení těchto institucí a vytvoření jednotného systému obchodních škol.

Není pochyb, že pro samotný Kolín znamenal vznik obchodní školy a zejména obchodní akademie významný krok. Bylo tomu tak nejen proto, že počet zdejších obyvatel od poloviny 19. století prudce rostl, ale zejména proto, že město s potenciálem průmyslového rozvoje potřebovalo vzdělané podnikatele a zaměstnance. Vedle reálného gymnázia navíc studium obchodní akademie představovalo pro její studenty a studentky můstek k univerzitnímu vzdělání. Jak bylo v textu zdůrazněno, řada významných osobností města si uvědomovala význam obchodní akademie pro region a tomu také odpovídala jejich snaha nejen při samém ustavení první obchodní školy, ale zejména při jejím dalším směřování. Spory, které provázely založení ústavu i jeho další fungování, jsou názorným příkladem problémů provázejících vznik a vývoj těchto institucí v menších regionálních centrech. Stavba nové moderní budovy byla logickým završením celého procesu ustavování obchodního školství v Kolíně. Moderní a dostatečně velké prostory byly nezbytné kvůli stále rostoucímu počtu žactva i pedagogického sboru. Pominout ale jistě nelze ani fakt, že bez adekvátních vyučovacích prostor nebyl stát ochoten převzít zodpovědnost za financování školy.

Primární zdroje

Organizační statut, učební osnova a disciplinární řád obchodní školy grémia v Kolíně, schválené výnosem ministerstva kultu a vyučování ze dne 23. srpna 1897, č. 20 911, Kolín 1897.

Provizorní zákon o soukromém vyučování ze dne 27. června 1850, říšský zákon č. 309.

SOkA Kolín, fond Archiv města Kolín, bez inv. č., Záписы ze zasedání obecního zastupitelstva 1912–1922.

SOkA Kolín, fond Obchodní akademie Kolín.

Výroční zprávy obchodní školy (obchodní akademie) z let 1895–1939. Kolín 1895–1939.

14. listopadu 1924 a 18. prosince 1924; Historický kalendář města Kolína, s. 16; Otevření nové obchodní akademie v Kolíně. I. In: *Hlas demokracie*, roč. V, č. 5, 31. 1. 1924, s. 4.

Zákon č. 292 Sb. z. a n. z 9. dubna 1920.

Zákon č. 73 Sb. z. a n. z 15. února 1922.

Zákon ze dne 21. prosince 1867, říšský zákon č. 142.

Literatura

Almanach obchodního školství Československé republiky. Praha: Výstavní výbor pro expozici obchodního školství na výstavě soudobé kultury v Československu, 1928.

Almanach obchodního školství v Kolíně. Kolín: Výbor pro jubilejní oslavy obchodního školství, 1937.

Československá vlastivěda, díl X, Osvěta. Praha: Sfinx, Bohumil Janda, 1931.

Dějiny obyvatelstva českých zemí. Vyd. 2. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0720-0.

EFMERTOVÁ, M. Technické (odborné) školství a další vědecké vzdělávací instituce. In: JAKUBEC, I. a Z. JINDRA. *Dějiny hospodářství českých zemí*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2007, s. 363–381. ISBN 80-246-1035-3.

Historický kalendář města Kolína. In: *Věstník Klubu českých turistů odbor Kolín* (roč. III, č. 9, 25. 9. 1926).

HORÁK, F. Historie pokračovacího a živnostenského školství. In: *Mladý Živnostník* (roč. II., č. 6, 17. 12. 1922), s. 1.

HORÁK, F. Vývoj a stav obchodního školství v Československé republice. In: *Mladý živnostník* (roč. I, č. 2, 15. 10. 1921), s. 1.

JAKUBEC, I. a Z. JINDRA. *Dějiny hospodářství českých zemí*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 80-246-1035-3.

JOUZA, L. *Historie a současnost podnikání na Kolínsku*. Pardubice: Městské knihy, 1999. Bez ISBN.

Jubilejní výstava obvodu obchodního a živnostenské komory v Praze roku 1908, Úřední skupinový katalog číslo 4. Obchodní a živnostenské korporace. Praha: Výkonný výbor výstav, 1908.

KÁRNÍKOVÁ, L. *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754–1914*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. Bez ISBN.

KERNER, J. Obchodní školství v republice Československé. In: *Průvodce po výstavě obchodního školství moravského*. Kroměříž: Veřejná obchodní škola, 1925.

MAREK, R., ed. *Město Kolín. Jeho vývoj dějinný, kulturní, obchodní a průmyslový*. Kolín: Odbor Klubu československých turistů, 1927.

Masarykův slovník naučný, díl II. Praha: Československý kompas, 1926.

Masarykův slovník naučný, díl V. Praha: Československý kompas, 1931.

Masarykův slovník naučný, díl VII. Praha: Československý kompas, 1933.

MATĚJČEK, J. *Alfred Maria Jelínek*. Kolín: Klub královského města Kolína, 1997. [ISBN 80-238-0999-7].

Ottův slovník naučný, díl XXIV. Praha: J. Otto, 1906.

- PAZOUREK, J. *Obchodní školství v republice Československé a jeho význam*. Praha: Prometheus, 1922.
- RŮŽKOVÁ, J. et al. *Historický lexikon obcí České republiky*. Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1277-8.
- ŘÍHOVSKÝ, O. *Vývoj obchodního školství v českých zemích za Rakouska-Uherska a v prvních letech samostatného Československa*. Praha, 1997. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav hospodářských a sociálních dějin.
- Sborník obchodního školství v Kolíně*. Kolín: Výbor pro oslavy obchodního školství, 1947.
- SCHNEIDER, J. *Ročenka města Kolína*. Kolín: nákladem města Kolína, 1941.
- Slavnostní otevření nové Obchodní akademie v Kolíně. In: *Hlas demokracie* (roč. V, č. 6, 7. 2. 1925), s. 2.
- ŠIMEK, J. *Historie školních budov: od tereziánských reforem po současnost*. Praha: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, 2016. ISBN 978-80-86935-35-5.
- TOMAN, P. *Nový slovník československých výtvarných umělců*, díl 2. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1993. ISBN 80-900648-4-1.
- VÁVRA, J. *Dějiny královského města Kolína nad Labem. Oddělení druhé od roku 1618 až po naše časy*. Kolín: Tiskem a nákladem J. L. Bayera, 1888.
- VÁVRA, J. *Dějiny královského města Kolína nad Labem. Oddělení první do roku 1618*. Kolín: Tiskem a nákladem J. L. Bayera, 1888.
- VLČEK, P., ed. et al. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004, s. 415. ISBN 80-200-0969-8.
- Vývoj průmyslového a obchodního školství českého I. In: *Kolínské listy* (roč. XII, č. 35, 26. srpna 1911), nepaginováno.
- Vývoj průmyslového a obchodního školství českého II. In: *Kolínské listy* (roč. XII, č. 36, 2. 9. 1911), nepaginováno.
- Vývoj průmyslového a obchodního školství českého III. In: *Kolínské listy* (roč. XII, č. 37, 9. 9. 1911), nepaginováno.
- ZÁKREJS, V. *Methodické řešení plánů upravovacích*. Praha: Ústav pro stavbu měst při M. A. P.: Fr. Řivnáč, 1925.